

Oslo, 29.04.2024

Kunnskapsdepartementet

Høringsinnspill til ekspertgrupperapporten «Et jevnere utdanningsløp» Barnehage og skole/SFO som innsats mot ulikhet blant barn.

Norsk Friluftsliv representerer de 18 store frivillige friluftslivsorganisasjonene i Norge, med til sammen en million medlemskap og rundt 5000 lokale lag og foreninger. En av hovedoppgavene for Norsk Friluftsliv er å bidra til at alle barn og unge får oppleve mestring og læring i naturen. Dette gjøres gjennom å arbeide for at naturen skal brukes som aktivitets- og læringsarena i barnehage og skole.

Oppsummering

Norsk Friluftsliv mener uteskole og bruk av uterommet kan kobles direkte til flere av anbefalingene i ekspertgruppens rapport om et jevnere utdanningsløp. Dette gjelder anbefaling 1, 3, 4, 5.

Vi mener friluftsliv, bruk av naturen og uteområdene som læringsarena, er en tilnærming til å arbeide med anbefalingene som er tilgjengelig for de aller fleste skoler og barnehager. De aller fleste skoler og barnehager kan øke utetiden sin uten å de store kostnadene: Eksisterende utstyr kan brukes, man trenger ikke egne klær og man kan gjennomføre allerede planlagte opplegg med små justeringer, utendørs. Naturen som læringsarena er altså en svært "lavhengende frukt", som med små investeringer i kompetanseheving hos det pedagogiske personalet kan bidra til å nå målene om at flere barn og unge skal fullføre utdanningsløpet og oppleve mestring i skolen og barnehagen.

Naturen gir rom for tilpasset opplæring for alle uten at enkelte elever tas ut av klassen sin. Ved å sørge for at alle barn og unge opplever mestring i barnehage- og skoleløpet vil man bidra til å bygge robuste barn som tåler de utfordringer livets ellers har å by på.

Å være mer ute i barnehagen og skolen vil ha store fordeler, og for de fleste av pedagogisk personell er dette noe som det kan gjøres mer av uten de store tilpasningene. Når det er sagt vil det trenge kompetanseheving av personalet gjennom etter- og videreutdanning og fokus på naturen som læringsarena i lærerutdanningen, for å få denne metoden til å bli en naturlig del av lærernes verktøykasse i alle skoler og barnehager. Dette for å trygge lærerne på å drive undervisning utendørs og for å stimulere til en kultur for å bruke uteområdene.

Norsk Friluftsliv mener at:

- Naturen i større grad må tas i bruk som lærings og aktivitetsarena for å sikre et jevnere utdanningsløp.
- Å bruke naturen som læringsarena i større grad enn det gjøres nå kan gjøres av de fleste barnehager og skoler med få tilpasninger, men et langsiktig mål om mer uteaktivitet må understøttes av kompetanseheving for det pedagogiske personalet på denne metoden.

- For å få til dette kreves kompetanseheving på feltet i form av etter- og videreutdanning samt implementere dette i lærerutdanningene.
- Det må satses på gode uteområder og nærmiljøer som er lette å ta i bruk av lærere og elever, som er utformet og ligger slik til at de kan brukes også utenfor skoletiden.

Naturen som lærings- og aktivitetsarena har mange fordeler

Kravene som barn og unge møter i samfunnet legger premissene for deres utvikling. Pedagogiske institusjoner i oppvekst- og utdanningssektoren har et dannelsesoppdrag og et utdanningsoppdrag. Disse to oppdragene henger sammen og er gjensidig avhengig av hverandre. Vi kan stadfeste ut fra det vi vet om oppvekst, dannelse og utdanning at barnas viktigste prosjekt er å lære seg selv å kjenne, og forstå hvordan de er en essensiell brikke i den verden vi lever i. Oppvekst- og utdanningssektoren er stedet der storsamfunnet kan legge grunnlaget for at vi alle er godt rustet til å bli gode medborgere. Samtidig med at sektoren skal imøtekomme det store samfunnsoppdraget, skal den også legge til rette for relasjonsarbeid og opplæring som stimulerer til indre motivasjon, glede og selvregulering. Norsk Friluftsliv er derfor svært glad for at Regjeringen nå tar på alvor de utfordringene man ser i skolen gjennom ekspertgrupperapportene «En barndom for livet» og «Et jevnere utdanningsløp» som vi håper vil resultere i konkrete tiltak i bl.a. skole, barnehage og SFO.

Naturen som lærings- og aktivitetsarena i skoler og barnehager har mange fordeler, og Norsk Friluftsliv mener denne tilnærmingen bør brukes i mye større grad. Dette kan bidra til å lykkes med flere av tiltakene beskrevet i «Et jevnere utdanningsløp». Vi vil i dette høringsinnspillet begrunne hvorfor vi mener at denne tilnærmingen er riktig og viktig for et læringsmiljø som bidrar til å redusere sosiale forskjeller, øke sosial mobilitet og sikre at flere gjennomfører utdanningsløpet.

Naturen som læringsarena – to hovedmetoder

Vi kan dele inn Naturen som læringsarena i to hovedmetoder; Uterommet (barnehage) og Uteskole (skole). Disse to metodene er ikke begrenset til aktivitet som foregår ute, men baserer seg på å koble teoretisk læring med praktisk og konkret erfaring. Dette vet vi bidrar til dybdelæring som gjør at man husker stoffet bedre. Å bruke praktiske eksempler, og ved å la elevene prøve selv, bidrar man også til at alle kan oppleve mestring, noe som er grunnleggende for læring. I vår kartlegging og dialog med oppvekst- og utdanningssektoren ser vi at naturen som læringsarena allerede har en plass i hverdagen til barn og unge. Vi ser at bruk av uteromsdidaktikk i barnehagen og uteskoledidaktikk i grunnskolen er markant til stede frem til 4. trinn, men dernest ekskluderes som undervisningsmetode på mellomtrinnet og ungdomstrinnet. En holistisk tilnærming til faglig og sosial læring gjennom å bruke naturen som læringsarena kan bidra til å redusere prestasjonspress og læringstrykk. Siste års Ungdataundersøkelsene og rapporten «Skolen etter Koronapandemien» tegner et utfordringsbilde med dalende motivasjon og mestring blant barn og unge.

Uteromsdidaktikk, gjelder i barnehagen:

Natur, bærekraft og miljøbevissthet har en tydelig plass i rammeplanen for barnehage og kobles til barnas evne til kritisk tenkning, handle etisk og vise solidaritet. Man deler den

didaktiske metoden som brukes i barnehagen i møte med nærmiljø og nærnatur i tre områder som historisk sett har blitt brukt i landets barnehager. Denne tredelingen er:

- Aktivitet som tar tradisjonelle bordaktiviteter til uterommet, forsterker innlæring gjennom praktisk og aktive læringsmetoder.

Kjennetegnes ved grupper som løser oppgaver. Uterommet blir brukt som en kulisse og aktiviseringsarena.

- Uterommet som integrert praksis tar utgangspunkt i ressurser man finner i naturen og bruker relevantekkonkreter i en autentisk kontekst.
- Uterommet som arena for innlæring av friluftslivsferdigheter har også historisk vært viktig i møte mellom barna og uterommet. Noe som igjen appellerer til ivaretagelsen av friluftsliv som en del av den norske kulturarven.

Uteskoledidaktikk, gjelder i skolen

Bruk av nærnaturen eller nærmiljøet ble først fastsatt i normalplanen for skolen fra 1939. Uteskole ble fastsatt som en viktig del av undervisningspraksisen i skolen i læreplanen fra 1997. I dagens læreplan ser vi at naturen spiller en stor rolle for å fremme skaperglede, engasjement og utforskertrang. Læreplanen poengterer også at naturglede, respekt for naturen og miljøbevissthet er viktig i elevenes danning. Øystein Vinje ved Universitetet i Agder presenterte i sin doktorgradsavhandling at det eksisterer tre former for uteskole i skolen i dag.

- Uteskole som klasseromsundervisning utendørs som tar tradisjonelle klasseromsaktiviteter til uterommet.
- Uteskole som integrert praksis hvor man tar utgangspunkt i ressurser man finner i naturen og bruker de i innlæring av fagområder eller på tvers av fag.
- Uteskole er hovedarenaen for undervisning i friluftsliv hvor man viderefører norsk turkultur og friluftslivsferdigheter.

Tilnærmingene til uterommet og uteskole er svært like for barnehage og skole.

Bidrar til økt læring uavhengig av sosial bakgrunn, økonomi eller ferdigheter

Naturen som aktivitets- og læringsarena tilrettelegges gjennom uteskole i grunnskolen og uterommet i barnehagen. Barn som får undervisning og egenstyrt aktivitet i løpet av sin hverdag i pedagogiske institusjoner kommer styrket ut av interaksjonen med hverandre. Dette bidrar igjen til økt positiv sosialisering som styrker gruppe/klasse miljø og relasjonene barna imellom. Positive relasjoner bidrar til indre motivasjon og styrking av barnas sosiale immunforsvar. Naturen er et uformelt rom der pedagoger kan jobbe systematisk med relasjoner mellom elev-elev og lærer-elev. Gjennom dette arbeidet sett i sammenheng med bruk av ulike læringsmetoder som er praktiske og aktive, blir barna deltagere i et likeverdig felleskap som deler en felles referanse til et fagområde eller på tvers av fag. Grunnlaget som legges ved å skape felles referansepunkter er med på å definere tilhørigheten til gruppen som har delt en felles opplevelse. Opplevelser og samhandling innad i gruppen farger identiteten

til individene og gruppen som helhet. En pedagog som er bevisst den sosiale læringen som naturen som læringsarena legger til rette for, kan bidra til å forme individet og gruppen slik at de identifiserer seg med mestring, glede og samhold.

Uteaktivitet kan bidra til varig effekt

Både barn og voksne har godt av å oppleve mestring, som er avgjørende for å lære. Opplevelse av mestring er noe barn trenger å kjenne på hver dag for å kunne utvikle seg og for å lære. Mestringsopplevelser kan komme i alle former og situasjoner, men noen situasjoner legger bedre til rette for at alle kan oppleve mestring uansett utgangspunkt eller nivå. Utendørs finnes utfordringer og mestringsmuligheter for alle, uavhengig av utgangspunkt. Derfor er utearenaen svært viktig for å sikre tilpasset opplæring og mestringsopplevelser for alle barn. For å sikre gode læringsprosesser trenger vi ingredienser som motivasjon, tillit og egenstyrt interesse for det som skal læres. Man kan konkludere med at mestring, og det å lære, er to sider av samme mynt som utgjør viktig valuta i barns utvikling og danning.

Uteaktivitet kan bidra til en varig effekt ved at relevante problemstillinger blir belyst i en autentisk kontekst. Veien fra teoretisk kunnskap til praktisk læring er kort i det naturlige klasserommet. Dette skaper tydelige faglige byggeblokker som utgjør en sterk faglig grunnmur. Ved å bruke flere sanser i læringsprosessen vil den faglige grunnmuren bli sterkere. Dette setter store krav til pedagoger i møte med barn og unge i lærings- og utviklingsprosesser.

Legger til rette for gode sosiale relasjoner

Vi vet at negative følelser som å ikke mestre, angst og stress blokkerer for både sosial og akademisk læring. Prestasjonspress og negativt læringstrykk er med på å forsterke allerede negative følelser. Derfor opplever barna en dobbeltbelastning som gjør dem enda mer utsatt. Derfor er en pedagogs viktigste jobb å skape et positivt og trygt læringsmiljø der barna kan oppleve mestring, aksept og tilhørighet. Relasjonsarbeidet som følger med lærerrollen, er selve hjørnesteinen i god klasseledelse. Positive elev-elevrelasjoner og positive lærer-elevrelasjoner danner grunnlaget for læringsmiljøet i en gruppe/klasse. Det uformelle uteklasserommet eller utebasen forsterker også relasjonsarbeidet mellom barna og pedagogene og mellom barna selv. Dette har innvirkning på barn og unges sosiale immunforsvar som styrker deres psykiske helse og gjør dem robuste i møte med ulike utfordringer. Naturen appellerer til at man fysisk tar i bruk omgivelsene i barnas utvikling og opplæring. Kartlegging av barn og unges hverdag viser at pedagogiske institusjoner de senere årene har blitt stedet der de er mest fysisk aktive. Vår tids største fare med tanke på folkehelsen er inaktivitet og ensomhet.

Uteaktivitet senker stress

Dagens bilde viser en nasjonal oppvekst- og utdanningspolitikk som har økende utfordringer knyttet til kompleksiteten i befolkningen. For å fremme et jevnere utdanningsløp for barn og unge må man se på didaktiske modeller som har en mer helhetlig tilnærming til utdanning, danning og utvikling.

Uteaktivitet bidrar til en umiddelbar stressreducerende effekt. Både hos voksne og barn. I studier gjort ved UiS viser det at så lite som 10 minutters utetid reduserer nivåene av stresshormoner hos elever. Å ta til seg ny lærdom er lettere når hodet og kroppen er mottakelig for dette, altså med lave nivåer av kortisol i kroppen. Uteaktivitet kan altså bidra til at barna lettere tar til seg ny lærdom.

Satsing på uteområdene rundt skolene.

Skoler er arenaer der alle barn og unge oppholder seg store deler av dagen. Som en av de viktigste sosiale møteplassene i nærmiljøet er skolegården et viktig satsingsområde for egenorganisert aktivitet.

Tilstanden til norske skolegårder varierer, men det er en generell oppfatning at mange skolegårder i dag ikke oppfyller behovene og potensialet for fysisk aktivitet og lek blant barn. Tradisjonelt har skolegårder vært enkle uteområder med lite variasjon og begrensede muligheter for fysisk aktivitet og lek. På denne siden trekker vi frem noen sentrale utfordringer og behov. En utfordring er at det ikke stilles noen krav til verken arealstørrelse eller innholds kvaliteter.

Mange skolegårder er relativt små og har begrenset variasjon i lekemuligheter. Tradisjonelt har skolegårder blitt utformet med fokus på sikkerhet og enkelt vedlikehold, ofte med asfalt og få eller ingen naturlige elementer. Dette kan begrense barns muligheter for lek og bevegelsesglede, som igjen kan ha betydning for fysisk aktivitet, motorisk utvikling og ikke minst elevens trivsel.

Ansvar for å legge til rette for fysisk aktivitet påhviler eier av skolen. I mange tilfeller fokuseres det mye på bygningsmassen, mens skolens fysiske utemiljø vanligvis har kommet i andre rekke.

Det er behov for økt bevissthet, engasjement og ressurser for å videreutvikle norske skolegårder til å bli mer inkluderende, varierte og inspirerende områder for fysisk aktivitet og lek.

Ledelsen i skoler og barnehager er viktige

Oppvekst- og utdanningssektor trenger ledere som er i stand til å lede dype, helhetlige systemendringer i tråd med regjeringens ønske om en mer praktisk, aktiv og undrende hverdag for barn og unge. Pedagoger som leder klasser og avdelinger trenger også kompetanseheving i pedagogiske praksiser som motvirker forsterkningen av sosiale forskjeller i løpet av utdanningsløpet og demme opp mot de økende forskjeller vi i Norge har sett de siste årene. Som skoleleder eller barnehageleder må man være bevisst styrkene, viktigheten og riktigheten av å bruke naturen som læringsarena. Da som en arena der uteskole-/uteromsdidaktikk ikke skal være i tillegg til eller istedenfor undervisningen, men være en naturlig del av den. Det betyr at som skoleleder i plan- og timefordelingen må legge til rette for at naturen skal tas i bruk som læringsarena, samt styrke ansattes undervisningskompetanse i møte med naturen i plan og utviklingsarbeidet ved sine pedagogiske institusjoner.

Etter- og videreutdannings av pedagoger i utdanningsinstitusjoner

Naturen som læringsarena i form av uteskole i grunnskolen og uterommet i barnehagen rommer alle praktiske, aktive og undrende undervisningsformer i naturens autentiske læringsrom. En systematisk tilegning av didaktisk kompetanse knyttet til uteskole og uterommet må være en naturlig del av pedagogers grunnutdanning og etter/videreutdanning for at de ikke blir i stedet for eller i tillegg til eksisterende pedagogiske aktiviteter, men en naturlig del av pedagogers metodevalg.

Pedagoger med grunnleggende kompetanse i uteskoledidaktikk og uteromsdidaktikk, tilegnet i grunnutdanningen, kan ut fra egen autonomi fritt velge læringsarena og undervisningsmetode ut fra individets, gruppens eller klassens behov. Pedagoger som er trygge i møtet med differensierte undervisningsmetoder i ulike læringsarenaer, som naturen som læringsarena legger til rette for, står frie til å skape undervisning som systematisk jobber med sosial utjevning og sosial mobilitet. Denne undervisningsmetoden må altså inn i lærerutdanningen og i etter- og videreutdanningen av lærere for å sikre at alle pedagoger har kunnskap og kompetanse om denne måten å jobbe på.

Referanser

- Jucker, R & von Au, J. (2022) Editors High-Quality Outdoor Learning Evidence-based Education Outside the Classroom for Children, Teachers and Society. link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-04108-2
- Fullan, M & Quinn, J & McEachen. (2018) Deep Learning: Engage the World Change the World. Cappelen Damm Akademisk
- Lunde, C & Brodal, P (2022) Lek og læring I et neuroperspektiv. Universitetsforlaget
- Jordet, A (2017) Klasserommet utenfor tilpasset opplæring i et utvidet læringsrom. Cappelen Damm Akademisk
- Bølling, M. (2018) Udeskole og børns trivsel: Et kvasi-eksperimentelt interventionsstudie af sammenhengen mellem et års regelmessig eksponering for udeskole og børns psykologiske trivsel, skolemotivation og sociale relationer
- Remmen, KB & Iversen, E. (2022) A scoping review of research on school-based outdoor education in the Nordic countries, Journal of Adventure Education and Outdoor Learning, DOI: 10.1080/14729679.2022.2027796
- Winje, Ø & Løndal, K. (2023) 'Wow! is that a birch leaf? In the picture it looked totally different': a pragmatist perspective on deep learning in Norwegian 'uteskole' <https://doi.org/10.1080/03004279.2021.1955946>
- Winje, Ø. (2022) The grass is greener outdoors: Potentials for deep learning I norwegian uteskole. [bilibsys-almaprmo.hosted.exlibrisgroup.com/.....](https://bilibsys-almaprmo.hosted.exlibrisgroup.com/)
- Faskunger, J & Szczepanski, A & Åkerblom, P. (2018) Klassrum med himlen som tak: En kunskapsöversikt om vad utomhusundervisning betyder för lärande i grundskolan. Linköpings universitet, Sveriges lantbruksuniversitet och Utenavet
- Freire, P. (1999) De undertryktes pedagogikk. Gyldendal Akademisk.
- Bakken, A. (2021) Ungdata 2021 Nasjonale resultater. <https://www.ungdata.no/publikasjoner/>
- Bakken, A. (2022) Ungdata 2022 Nasjonale resultater. <https://www.ungdata.no/publikasjoner/>
- Bakken, A & Enstad, F. (2023) Ungdata junior 2022. Nasjonale resultater. Publikasjoner (ungdata.no)
- Frøyland, M & Remmen, K. (2019) Utvidet klasserom i naturfag. Universitetsforlaget

- Imsen, G. (2020) Elevens verden. Universitetsforlaget
- Imsen, G. (2020) Lærerenes verden. Universitetsforlaget
- Hovde Parr, G m.fl. (2021) Skolen etter koronapandemien. Regjeringen

- Uteskole kan legge til rette for dybdelæringsprosesser (Winje, 2022; Winje & Løndal, 2022a; Winje & Løndal, 2022b)
- Barfod, K., Ejbye-Ernst, N., Mygind, L., & Bentsen, P. (2016). Increased provision of udeskole in Danish schools: An updated national population survey. *Urban Forestry & Urban Greening*, 20, 277-281. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2016.09.012>
- Bølling, M., Mygind, E., Mygind, L., Bentsen, P., & Elsborg, P. (2021). The Association between Education Outside the Classroom and Physical Activity: Differences Attributable to the Type of Space? *Children*, 8(6). doi: <https://doi.org/10.3390/children8060486>
- Bølling, M., Niclasen, J., Bentsen, P., & Nielsen, G. (2019). Association of Education Outside the Classroom and Pupils' Psychosocial Well-Being: Results From a School Year Implementation. *Journal of School Health*, 89(3), 210-218. doi: <https://doi.org/10.1111/josh.12730>
- Dettweiler, U., Gerchen, M., Mall, C., Simon, P., & Kirsch, P. (2023). Choice matters: Pupils' stress regulation, brain development and brain function in an outdoor education project. *British Journal of Educational Psychology* (93), 152-173. doi: <https://doi.org/10.1111/bjep.12528>
- Fägerstam, E. (2014). High school teachers' experience of the educational potential of outdoor teaching and learning. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 14(1), 56-81. doi: <https://doi.org/10.1080/14729679.2013.769887>
- Fägerstam, E., & Blom, J. (2013). Learning biology and mathematics outdoors: effects and attitudes in a Swedish high school context. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 13(1), 56-75. doi: <https://doi.org/10.1080/14729679.2011.647432>
- Lauterbach, G., Bølling, M., & Dettweiler, U. (2023). Education Outside the Classroom in Norway: The Prevalence, Provision, and Nature of Uteskole. <https://doi.org/10.35542/osf.io/3mhev>
- Otte, C. R., Bølling, M., Stevenson, M. P., Ejbye-Ernst, N., Nielsen, G., & Bentsen, P. (2019). Education outside the classroom increases children's reading performance: Results from a one-year quasi-experimental study. *International Journal of Educational Research*, 94, 42-51. doi: <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ijer.2019.01.009>
- Schneller, M. B., Schipperijn, J., Nielsen, G., & Bentsen, P. (2017). Children's physical activity during a segmented school week: results from a quasi-experimental education outside the classroom intervention. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 14(1), 80. doi: <https://doi.org/10.1186/s12966-017-0534-7>
- Winje, Ø. (2022). The grass is greener outdoors: Potentials for deep learning in Norwegian uteskole [Oslo Metropolitan University]. OsloMet: Oslo.
- Winje, Ø., & Løndal, K. (2021a). Theoretical and practical, but rarely integrated: Norwegian primary school teachers' intentions and practices of teaching outside the classroom. *Journal of Outdoor and Environmental Education*, 24, 133-150. doi: <https://doi.org/10.1007/s42322-021-00082-x>